

OBSAH

1 ÚVOD.....	9
1.1 Z dejín kinematiky.....	9
1.2 Základné pojmy.....	12
1.2.1 Priestor.....	12
1.2.2 Čas.....	14
1.2.3 Mechanický pohyb telesa.....	14
1.3 Základné operácie s vektormi.....	15
2 KINEMATIKA BODU.....	19
2.1 Pohyb bodu.....	19
2.2 Poloha bodu.....	20
2.2.1 Trajektória.....	22
2.2.2 Dráha.....	23
2.2.3 Rýchlosť.....	23
2.2.4 Zrýchlenie.....	25
2.3 Pohyb bodu v kartézskych súradniciach.....	26
2.4 Pohyb bodu vo valcovej súradnicovej sústave.....	32
2.5 Rovinný pohyb bodu v polárnych súradniciach.....	33
2.6 Sprievodný trojhran priestorovej čiary (pohyb bodu v prirodzených súradniciach).....	35
2.6.1 Rýchlosť v prirodzených súradniciach.....	36
2.6.2 Zrýchlenie bodu v prirodzených súradniciach.....	37
2.7 Druhy pohybu bodu.....	39
2.7.1 Priamočiary pohyb bodu.....	39
2.7.1.1 Rovnomerný priamočiary pohyb.....	40
2.7.1.2 Nerovnomerný priamočiary pohyb.....	41
2.7.1.3 Rovnomerne zrýchlený, resp. spomalený pohyb.....	42
2.7.1.4 Voľný pád.....	45
2.7.1.5 Typy úloh priamočiareho pohybu.....	46
2.7.2 Krivočiary pohyb.....	51
2.7.2.1 Pohyb bodu po kružnici.....	51

3 POHYB TELESA	63
3.1 Posuvný (translačný) pohyb telesa	67
3.1.1 Priamočiary posuvný pohyb telesa.....	69
3.1.2 Krivočiary posuvný pohyb telesa	70
3.2 Rotačný pohyb telesa	70
3.2.1 Okamžitá rýchlosť bodu telesa otáčajúceho sa okolo stálej osi otáčania	73
3.2.2 Zrýchlenie bodu telesa otáčajúceho sa okolo stálej osi otáčania.....	76
3.3 Rotačný pohyb rovinného útvaru v rovine	78
3.3.1 Grafické vyšetrenie rýchlosti bodov tuhého telesa.....	80
3.3.1.1 Metóda okamžitého stredu otáčania	80
3.3.1.2 Metóda pootočených rýchlostí	81
3.3.1.3 Metóda priemetov rýchlostí.....	82
3.3.1.4 Metóda zložených pohybov.....	82
3.3.2 Grafické zostrojenie zrýchlenia bodov pri otáčavom pohybe	83
4 VŠEOBECNÝ ROVINNÝ POHYB TELESA	87
4.1 Rozklad všeobecného rovinného pohybu	87
4.2 Pohyb ľubovoľného bodu telesa konajúceho všeobecný rovinný pohyb	88
4.3 Rýchlosť bodu útvaru pri všeobecnom rovinnom pohybe.....	89
4.4 Zrýchlenie bodu rovinného útvaru pri jeho všeobecnom rovinnom pohybe	90
4.5 Okamžitý stred otáčania.....	90
4.6 Polódie pohybu	98
4.6.1 Stred krivosti dráhy bodu (trajektórií).....	100
4.6.1.1 Hartmannova konštrukcia.....	101
5 PRIESTOROVÝ POHYB TELESA.....	105
5.1 Všeobecný priestorový pohyb telesa	105
5.2 Sférický pohyb telesa.....	107
5.3 Skrutkový pohyb telesa.....	113
5.3.1 Rýchlosť a zrýchlenie bodu pri skrutkovom pohybe	115
5.3.2 Skrutkový pohyb telesa v jeho okamžitej polohe.....	118
6 SÚČASNÉ POHYBY TELIES.....	124
6.1 Rýchlosť a zrýchlenie pri súčasných pohyboch.....	126

6.2	Zrýchlenie bodu pri súčasných pohyboch telies.....	128
6.3	Súčasný pohyb bodu a rovinného útvaru v rovine	129
6.3.1	Konštrukcia Coriolisového zrýchlenia $\mathbf{a}_c$	133
6.4	Súčasnú všeobecnú rovinnú pohyby dvoch rovinných útvarov v rovine.....	134
7	MECHANIZMY	136
7.1	Rovinné mechanizmy	139
7.1	Priestorové mechanizmy	146
7.1.1	Sférické mechanizmy.....	148
7.2	Analytické kinematické riešenie mechanizmov	149
7.2.1	Geometrická metóda	150
7.2.1.1	Trigonometrická metóda.....	150
7.2.2	Vektorová metóda.....	152
7.3	Grafické kinematické riešenie mechanizmov.....	154
7.4	Mechanizmy s konštantným prevodom.....	155
7.5	Planétové prevody	160
8	KINEMATIKA V Maticovej formulácii	162
8.1	Kinematika bodu a telesa v maticovej formulácii.....	162
8.1.1	Geometrické vzťahy.....	162
8.1.2	Rýchlosti	165
8.1.3	Zrýchlenie	166
8.1.4	Základné pohyby.....	167
8.1.4.1	Rotačný pohyb okolo osi $o = x_b = x_a$	168
8.1.4.2	Rotačný pohyb okolo osi $o = y_a = y_b$	168
8.1.4.3	Rotačný pohyb okolo osi $o = z_a = z_b$	169
8.1.4.4	Posuvný pohyb v smere osi $o = x_a = x_b$	169
8.1.4.5	Posuvný pohyb v smere osi $o = y_a = y_b$	170
8.1.4.6	Posuvný pohyb v smere osi $o = z_a = z_b$	170
8.1.5	Súčasnú pohyby	170
8.1.5.1	Geometrické vzťahy.....	170
8.1.5.2	Rýchlosť pri súčasnom pohybe.....	172
8.1.5.3	Zrýchlenie pri súčasnom pohybe	173

8.1.6	Sférický pohyb	174
8.1.7	Rovinný pohyb	174
LITERATÚRA		175
PRÍLOHA		177
Matice a determinanty		177
Determinant matice		177
Operácie s maticami		179
Dôležité druhy matíc		179
Súradnice vektora vzhľadom k pootočenej báze		181

PREDHOVOR

Obsah týchto učebných textov napĺňa osnovu predmetu Kinematika v druhom ročníku bakalárskeho štúdia Strojníckej fakulty TU Košice v študijných programoch Všeobecné strojárstvo a Mechatronika. Učebné texty môžu samozrejme využiť aj študenti ďalších študijných programov.

Predložený text nadväzuje na učivo predmetu Statika, v ktorom sa študenti naučili pracovať s vektorovými veličinami a tieto ich znalosti sa využívajú pri práci s vektormi polohy, rýchlosti a zrýchlenia bodu v kinematike. V učebnom texte sú uvedené stručné základy teórie s dôrazom na analytické a numerické metódy. Grafické metódy, ktoré v súčasnosti ustupujú do úzadia a sú nahrádzané počítačovými metódami, sú spomenuté len veľmi stručne, v podstate informatívne.

Čitateľovi, ktorý pociťuje potrebu prehĺbiť si vedomosti z jednotlivých oblastí kinematiky podrobnejšie odporúčame na štúdium špecializovanú literatúru uvedenú na konci učebného textu.

Ďakujeme Dr.h.c. mult. prof. Ing. Františkovi Trebuňovi, CSc., vedúcemu Katedry aplikovanej mechaniky a mechatroniky za podporu pri vydaní tohto učebného textu.

PodĎakovanie patrí aj Alene Nudzíkovej a Ing. Eve Dzurišovej za pomoc pri prepisovaní textov.

Autori